

SALA
DE
LECTURĂ

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 2 septembrie 1992 • 33 (132)

PROBLEMA NAȚIONALĂ

Citeva formațiuni politice — toate de factura naționalistă, câteva din ele chiar naționalist-comunistă — au sperat să și facă un serios capital politic din prezumtivele idei iredentiste pe care le-ar fi colportat recentul congres mondial al maghiarilor ținut la Budapesta, urmat de un congres al așa-zisilor „maghiari din Transilvania”, organizație cu sediul în... Brazilia. Numai ea, precum de atâtea ori în istorie, socoteala de-acasă nu s-a potrivit cu cea din țară și iată că așteptatele — de unii — atacuri antiromânești și declarații iredentiste nu s-au produs, ceea ce i-a cam derutat pe naționaliștii noștri făcându-i să scape, cum se spune, triele și, în consecință, să debiteze — fie pe micul ecran, fie în presă — tot felul de ineptii sub care se citește clar ca la lumina zilei enormul vid politic, moral și intelectual care este adevărata calitate a acestor patrioțari de dușecă, inclinați structural spre diversivitatea de tip comunisto-securistă și confundând sistematic patriotismul cu incompetența. Căzută pe mâinile unor astfel de demagogi retardati, problema națională — care este, fără îndoială, o problemă de maximă importanță în aceste vremuri — riscă să devină un surrogat, un fulmeș-bulmeș ininteligibil, un reactiv zgometos și visceral. În fond, pe urmele dictatorului de mai an, naționaliștii noștri găunoși fac uriașe deservicii cauzei naționale și se vădese a fi chiar ei, cei mai înverșunați dușmani ai poporului român: prin prostia strigătoare la cer, prin vacarmul demagogic, prin absența bunului simț și, nu în ultimul rând, prin permanenta osîrdie intru deturnarea atenției generale de la ceea ce constituie într-adevăr problema esențială a supraviețuirii noastre. După ce au izbutit să îndepărteze pentru nu se mai știe când reîntregirea României, după ce au pus bete în roatele unei reforme pe care, în chip paradoxal, au acceptat-o cu entuziasm la început, după ce au făcut tot ce le-a stat în putință — și multe le-au stat! — pentru a aprinde focul tensiunilor interetnice în Ardeal, bravii noștri naționaliști se trezesc acum în postura unei mori care macină în gol, rostind fraze fără acoperire, expunându-se iremediabil jidicolului, și asta numai pentru că aliații lor cei mai buni — naționaliștii maghiari — au avut un moment de luciditate și au luat un fel de pauză în revatura lor șovină, nu mai puțin vidă de sens decât a celor dinții. E cazul acum să repetăm trei lucruri de bun simț pe care — o vreme — patetismul naționalist-comunist, românesc sau unguresc, le-a estompat: 1. Nu există o problemă a Transilvaniei care a fost, este și va fi pașind românească. Există în schimb, o problemă națională în Ardeal a cărei rezolvare pe cale democratică presupune deopotrivă respectarea Cartei drepturilor omului și respectarea Constituției României. 2. Problema reîntregirii României nu poate veni dinspre Chișinău spre București ci numai dinspre București spre Chișinău și 3. Toată tradiția istorică a poporului român atestă fără putință de tăgadă că șovinismul, xenofobia, intoleranța etnică n-au făcut casă bună cu românul, excepțiile — câte vor fi fost — nefăcând decât să confirme această regulă. Fiecare din aceste trei observații — cum spuneam, de bun simț — se precează unei analize, inclusiv politice, menite să clarifice și să ofere linii strategice pentru etapa istorică post-comunistă. Din păcate, până acum cel puțin, nici unul din partidele importante ale momentului nu a găsit răgazul necesar realizării unor atare analize. Poate și din pricina asta diversivitatea naționalistă de tip comunist a avut — să recunoaștem — un impact favorabil în opinia publică românească. Să sperăm că viitorul politic al României va aduce, în urma atingerilor prezidențiale și parlamentare, înipezirile necesare și în privința abordării corecte a problemei naționale.

NOUAZECI

SUPLIMENT DE DIRECTIE AL REVISTEI LUCEAFĂRUL

Din cuprins: **DINASTIA
CARAGIALE • HAI-CU-URILE
ZILNICE • DULCE-ACRIȘORUL
ȚIRG AL IEȘILOR • AVÎNTUL**

Ilustrăm paginile revistei cu lucrări semnate de graficianul Ion Drăghici

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL

MARELE DASH

Poeme de Emilian
Galaicu — Păun

Al treilea naufragiu

de Al. Cistelean

LOCURI COMUNE

sau despre soare sub zodia
Vărsătorului

de Mihail Oprea

Francisco Ayala:
ISPRAVILE UNUI DRAMATURG

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Vara fimbul

Nici o putere nu e definitivă, nici o neputință nu e deplină. Căci iată cum ne zbatem pentru puteri omăști care nu numai lui Dumnezeu ci și unui om cu ochii deschiși i se par ridicole. Alergătura aceasta, în aparență nesfârșită, de fapt cu un sfârșit apropiat și, eventual, tragic, ne face să credem că „văzduhul țuie”, chiar dacă nu ne-am „pus flori la pălărie”. Și din acest țuie, rezultat al clatinării exagerate a urechii interne, dar și-a ochiului intern, dar și-a omului din interiorul nostru; de la acest țuie și pînă la liniștea veșnică nu e decît un pas, un pas și ceva. Pe care nu avem timp să știm cînd îl facem și mai ales de ce. Rezultatul: o inconștientă generală și totală. Rezultatul: o nepăsare vastă a întregii ființe care pare atît de preocupată. Rezultatul: invers celui scontat, invers decît s-ar părea. Un străin de sine și de cele ce i se par ale lui, un străin într-o lume despre care afirmă (dar mai și crede?) că e a lui. După ce vorbele sale, ale noastre deci, s-au golit treptat de sens, căci s-au fisurat probabil în partea de jos și s-au fisurat probabil și în cea de sus, astfel încît aerul a înlocuit sufletul lor, după ce deci

vorbele s-au golit de înțeles, fluturînd ca niște minci goale împrejurul celor care le spun, dar și a celor care le fac a venit rîndul faptelor noastre să se golească — și ele — de sens. Goana după putere: vinare de vînt. Statul pe loc, aparent mediativ („ce faci, bade, sezi și gîndești?” — „nu, numa' săd”) : vinare de vînt. Ceva mai lentă dar tot aceea. „De te razimi de o umbră...” Un gol enorm, o gaură neagră, suma esențelor tuturor mormintelor noastre, de la începutul lumii și pînă la eventualul ei sfîrșit, ne absoarbe în fiecare secundă și ne redă apoi nouă, în secunda imediat următoare, prefăcuți în minci goale și fluturînde, ne redă, de fapt, surogatului nostru de viață. Și, deși ne întorcem întruna din mormintul acesta, încăpător, esențial și definitiv, n-am ști nici în încă o mie de astfel de vieți să ne scriem „Les mémoires d'outretombe”. Că nu-i nici o pagubă nu trebuie să mai spun.

Cum, însă, vai, se pot apăra de noi și de zădărniciile noastre, cu vorbele noastre cu tot, acei supraoameni care, în general, nouă, celor de la oras, din „afaceri”, din „politică”, ni se par suboameni, atît de simpli și de tăcuți sînt? Cum se apără ei? Ei ne spun, însă limba noastră, deși aceeași, s-a îndepărtat mult de tot de a lor, încît pare că sîntem, și unii și alții, de pe alte lumi. Dar de pe alte lumi nu poți fi, de pe alte lumi nu te mai poți întoarce. Există o singură posibilitate: să înainteze alte-lumile într-atît încît să ne înglobeze, iar noi să mai credem că luptăm pentru putere, pentru putința noastră și neputința altora. Nestînd sau uitînd că „nici o putere nu e definitivă” și „nici o neputință nu e deplină”. Ori poate că numai prima parte e adevărată: cea de-a doua, însă — cine știe? — și ea...

Iarna fimbul înseamnă, în limbajul oamenilor de la nord „Iarna distrugătoare”. Dar eu cred că și vara...

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Cite ceva despre sănătatea mintală a candidaților la Președinția țării

Ne omoară umorul negru politic de două parale (perechea umorului este umoarea? Vezi „Băi, animalule!”, de exemplu și tragerea de guler, guler al celui ce striga „Jos Iliescu!” la Constanța, tragere de către chiar candidatul la Președinție vizat în strigătură, de Sf. Marie Mare, anul acesta), că românul trebuie să iasă din orizontul strîmt al grijilor personale și să-și îndrepte privirea ageră spre orizontul vieții publice, vorba ceea, repet, să vegheze la propășirea neamului, cum altfel... Ne prostim, ținem cu orice preț să devenim propriile noastre victime, transformați pe nesimțite, din autori în personaje caraghioase, de care singuri ne batem joc, ne punem merou alte măști strîmbe și nu ne mai amintim de figura noastră adevărată.

Stupid, intimplarea a făcut să-mi cadă

în mîini o foaie, o „revistă de cultură — director Ion Nicolescu” care „apare marțea”, pe nume **România Internațională**, ajunsă la numărul 8 și datată 18 august 1992. Foale din care se străvede din chiar pagina întâi, cum altfel, fotografia amarită a „directorului” Ion Nicolescu — poză clinică mărită, reluată în pagina 4 a aceleiași năzdrăvane publicații, cu privirile fixe, cu trăsături blazate, de delincent politic prins asupra faptului? Măi, măi... Pe prima pagină, deci, sub poza asta reluată, scriind (dat în urmărire de poliție, afiș public!): **COMUNICAT — „Asociația România Internațională”** — Din considerente privind apărarea patriei, din considerente privind justiția și din considerente privind demnitatea poporului român, propunem alegerea domnului prof. univ. dr. **Ion Nicolescu**, rectorul Universității Columna și președinte al asociației România Internațională, în funcția de Președinte al Republicii România. Asociația România Internațională cere cetățenilor români cu discernămint patriotic depunerea adeziunilor pentru susținerea acestei candidaturi la sediul său din București, Calea Victoriei nr. 133—135... Ca să vedeți! De unde cunoaștem noi adresa asta? Rideți cu îngăduință?

Astăzi, cînd apare acest articol al meu, candidaturile la Președinție se vor fi tot definitivat „ales” după cele 100 000 de semnături validate de Biroul Electoral Central dar... Dar, pe moment, zău, cu insensibilitatea mea la vanitățile deșarte ale scriitorului român, nu văd de ce și cine ar putea să mă oprească să-mi inchipui, fără imaginație, ce cozi paralele se vor fi format la aceeași adresă, din Calea Victoriei nr. 133—135, adresă a Uniunii Scriitorilor — sediu post-revoluționar, pînă una alta cozi pentru susținerea prezumtivei candidaturi la Președinția țării a poezilor Mircea Dinescu — „Academia Cațavencu”, pe de o parte și Ion Nicolescu — „România Internațională”, pe de altă parte, cozi încăierate între timp din plictiseală; amîndoi poezii fiind directori de reviste a cite opt pagini — 20 de lei exemplarul, scoase la TIPOREX, pline de haz „cu discernămint”! În fine...

Să nu complic însă lucrurile: să-l las pe Mircea Dinescu în plata Uniunii Scriitorilor, că el oricum ne este ales președinte și să revin la ceea ce e „important” alarmă de gradul întâi, la Ion Nicolescu, intrînd în transă... Cum spun, pe aceeași pagină întâi, pe frontispiciul „revistei” **România Internațională**, lingă un semn al mirării uriaș (pe care scrie „important”!), ce se poate citi? Se poate citi: „Nu uitați! La sediul Asociației România Internațională, din București, Calea Victoriei nr. 133—135, se primesc adeziuni pentru susținerea candidaturii domnului prof. univ. dr. **ION NICOLESCU** la funcția de președinte al României. Cei din provincie vor transmite listele de adeziuni la sediul Asociației, pînă la data de 24 august a.c.”. Mda... Mare nenorocire pe capul susținătorilor din provincie, cititorii ai poeziei sale, eventual, că electoratul din Capitală, săracul, e lămurit, nemaistînd pe care „liste prezidențiale” să se împartă cu autografele mai întâi! Ținînd cont de claritatea de oarecî a poetului, directorului și proprietarului „României Internaționale”, a „prof. univ. dr. Ion Nicolescu”, publicată, ați ghicit pe pagina întâi a renumitei sale foi de acum: „Poeziile mele au ajuns însă în casa și conștiința fiecărui român și veți constata că mă cunoașteți, că ne cunoaștem. În rezumat, sunt „ăla cu copii frumoși și liber”. Adică fuzeul și durerea și răbdarea și minia românilor. Adică, dacă-i dor nu-l stingi cu apă dacă-i timp nu-l poți străbate, dacă-i gînd nu-l poți întrece, noi suntem români... Stați să vedeți...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● **ION CRISTOIU**: „Președintele sare la bătaie!”. ...e greu de imaginat o personalitate de talia președintelui României sîrînd din mașina blindată și năpustindu-se să-și vire mîna în gît unui cetățean care-l huiduia. Așa ceva e valabil în Tei, unde dialogul de idei pleacă de la: „ba, pe-a mă-tii!” și se încheie la „Spitalul de Urgență”. (Evenimentul zilei) ● „Președintele a țîșnit, efectiv din mașină și — potrivit celor relatate de martorii oculari — a sărit literalmente la gîtul ziaristului Paul Pîrvu (de la „Telegraf”). În timp ce-l zgîlțuia zdravăn pe bietul nefericit, dl. Președintele i-ar fi strigat în față: „De ce urli, mă, animalule?”; „Nu mai puțin de alți 8 (opt) ziaristi au fost agresați”; „De această dată, însă, credem că Președintele Ion Iliescu se află cu nervii la pămînt”. (Meridian) ● „Agresiunea președintelui României a constat în faptul că l-a apucat, literalmente, de gît și de gulerul cămășii pe redactorul nostru, adresîndu-i insulte. Reproducem: „De ce huidui, măi, animalule?””. (Redacția cotidianului „Telegraf”) ● **ALEXANDRU MIHALCEA**: „Inchipuiți-vi-l pe Bush roșu ca sfecla, agresînd un opozant”. (România liberă) ● „Incalificabilul gesti”. (Comitetul director al AZR) ● **CIPRIAN VASILIU**: „La Constanța, mulțimea a scandat numele candidatului CDR”. **SERBAN MADGEARU**: „Tot acolo, dl. Iliescu s-a acoperit de ridicol”. (Cotidianul) ● **ÇĂRĂMIDA**: „Cîta măgărie!”. „Domnul președinte de la Cotroceni este hotărît să folosească atacul la persoană în scopuri proprii”. (AZI). Și cînd te gîndești că în AZI cu vreo doi ani în urmă o cucoană de bine din Rîmnicu Vilcea afirma că oamenii ca Ion Iliescu se nasc o dată la o mie de ani! ● **LUCIAN CRISTEA**: „Mă mai întreb dacă domnul președinte ar fi avut

curajul să facă acest gest necugetat la Timisoara. În momentul acela, însă, am avut explicația atitudinii suburbane a membrilor gării. Exemplul personal este grăitor”. (Tineretul liber) ● „Pe Ion Iliescu l-a luat mîna pe dinainte”. (Zig Zag) ● **BARBU CIOCULESCU**: „Paznicii prezidențiali au împărțit în dreapta și în stînga cîteva mingiuri — din ramuri de măsline”. (Dreptatea) ● **OCTAVIAN PALER**: „L-am văzut într-un reportaj filmat pe Havel de-a dreptul imbrîncit de slovacii la Bratislava. Președintele ceh a trecut, stăpîn pe sine și domn, prin mulțime, fără să schițeze un singur gest de reproș și, în tors la Praga, a dezamorsat cu eleganță incidentul, socotîndu-l normal”. (România liberă). De, altă stofă... ● **GEORGE STANCA**, **ION VACIU**: „L-am zărit o clipă lingă dl. Mironov pe poetul basarabean Grigore Vieru, proaspăta achiziție a camarilei prezidențiale simpatizantului FDSN și al președintelui Iliescu. Ce-o fi gîndit el la cele văzute, el care de atîtea ori a fost molestat de KGB-isti? Domnule Vieru, crezi că garda prietenului matale, Iliescu, bate mai blind?” (Expres Magazin) ● **MIHAI CREANGĂ**: „Oriunde în altă parte, demisia președintelui, ca și un examen psihiatric, s-ar impune de urgență”. (România liberă) ● **STELIAN MOTIU**: „Am mai avut prilejul să constatăm faptul că dl. Ion Iliescu este, din păcate lipsit de calitățile elementare pe care le presupune o funcție publică”. „Dl. Iliescu a avut prilejul, de-a lungul scurtei duminici cariere «supreme», să se manifeste sub impulsul adrenalinei în ebulliție”. (AZI) ● **RADU BUDEANU**: „În clipa cînd un președinte dă semne că îi sare tandăra, sau, dimpotrivă că este marcat de placiditate, lucrurile se schimbă”. (Tineretul liber) ● **RALU FILIP**: „Lenin a murit bolnav de nebulie”. (Cărișorul românesc) ● „Iliescu — Honecker! Iliescu — Honecker!”. (Phoenix) ● **ANDREI N. TIMIȘ**: „Aburditatea acuzațiilor a dus președintele este atît de totală în-

Ce ne facem ?

Nu plouă, n-a plouat și nu va ploua pînă după alegeri, ne spun meteorologii folosind numele lunii octombrie ca termen de izbăvire. Pentru că dumnealor nu fac politică. Tot după alegeri, cum am aflat din presă, s-ar putea să ne pricopsim și cu clauza națiunii celei mai favorizate. Mai repede nu se poate deoarece toată lumea e cu ochii pe noi. Candidații la președinție s-au mai ofilit și din marele lor număr abia de se anunță o jumătate de duzină.

După 1 septembrie ne va lovi în moa-

lele capului și în fundul buzunarului ridicarea, ce-i drept, parțială, a subvenției de unde se deduce că vom înghiți cam mult în sec. P.U.N.R. era să fie scos din cursa electorală de un „handicapat”, vorba domnului primar de Cluj-Napoca și rămînea o groază de lume fără de „coledzi”. Dar s-a aranjat. Nu s-a aranjat cu restructurarea M.Ap.N. și nici nu cred că se va putea face ceva din pricină că în pagini de ziare apar scrisori și acuzații strict confidentiale. În vremea asta civilii se omoară pe capete în diferite moduri de parcă ar fi fost tocmiți de „Evenimentul zilei” pentru sporirea tirajului. Pe deasupra ne amenință cu destabilizarea situației interne și Michael Jackson într-un concert intitulat nu fără schepsis „Dangerous” (adică „aibi grijă, măi dragă”) despre care gazeta „Românul” zicea lucruri grave.

Ce ne facem dacă peste toate acestea ies la Cameră Adrian Păunescu și la Senat Șt. Cazimir ? Fiecare în partidul lui dar fiind amîndoi de aceeași partidă, ce ne facem ?

Știu eu ce o să ne facem. O să ne facem că plouă ! Că în sfîrșit plouă și pe la noi pentru că pe noi asta ne interesează. Ce politică, ce Europa, ce drepturi fundamentale ale omului, ce lume civilizată, democrație etc ! Important acum este să plouă. Și cum altă cale pînă după alegeri nu este, o să ne facem că plouă. Și prefăcîndu-ne noi așa o să lăsăm totul în mîna lui Dumnezeu și a altora, să se hotărască. Pentru că, de fapt, noi nu știm ce să mai facem. Am scris toate aceste cuvinte pentru că în fiecare zi aud același refren : „degeaba, că tot o să iasă !” Măcar să nu fie din cauza noastră, ci a secetei.

Eugen Uricaru

momos

Excoriația prezidențială

Dicționar : Excoriație s.f. distrugere a stratului superficial al pielii ; julitură, zgîrietură ; excoriere. (lat. excoriare).

Încă din 1867, cînd Carol I a instituit ordinul „Steaua României”, țara noastră s-a integrat, și așa, țărilor europene. Comuniștii au inventat alte decorații, pe care le posedă numai fruntașii noștri de azi, dar ele, după 22 decembrie 1989, par să nu mai aibă valoare. Incidentul petrecut luna aceasta la Constanța, cînd președintele ales al țării s-a ocupat personal de un cetățean oarecare al României întinzîndu-și mîna aleasă către gîtul cetățeanului Paul Pirvu ne poate îndemna să credem că mîna întinsă a d-lui Președinte către gîtul respectivului reprezintă un gest-simbol. Gest care va avea, cu rînd, altă semnificație decît cea oferită de „o anumită parte a presei”.

Este evident că ne lipsesc decorațiile ! Ca să facem decorații avem nevoie de metale prețioase și țara nu le are. Dl.

Președinte Ilescu a înțeles bine acest lucru.

Chiar aflat în opoziție, poate tocmai de aceea, într-o țară săracă de tot, d-l Paul Pirvu a fost decorat pe măsura posibilităților existente : d-l Președinte i-a aplicat două zgîrieturi pe gît, instituirea astfel ordinul „Excoriația Prezidențială”. D-l Pirvu, în loc să se lase condus de mînia produsă de unghiile d-lui Președinte, ar trebui să fie mîndru de întimplare : este primul disident decorat de puterea neocomunistă și a primit decorația chiar din unghiile Președintelui ales. Ordinul „Un glonț în ceafă”, instituit cu ocazia revoluției din 22 dec. a fost înmînat revoluționarilor de către curteni de mîna a doua, președintele fiind numai semnatarul decretului respectiv. Sigur că, d-l Președinte, după gestul prezidențial de la Constanța, nu va putea continua personal decernarea acestei decorații necesare unei democrații adevărate. Următorii decorați vor fi zgîriați, apoi strînși de gît de către subalternii d-lui Președinte. Va fi suprema recunoaștere a unor merite disidente în statul pe care l-am votat acum doi ani. Pînă la 27 septembrie, doritorii trebuie să huiđuie chiar și atunci cînd vîd numai portretul Președintelui. Au șanse mari să obțină un ordin rar, denumit deocamdată „Excoriația Prezidențială”.

Ștefan Agopian

Vacanță cu secetă, inflație și campanie electorală

„Libertatea, mai ales dacă ea este acordată brusc unui popor care nu este pregătit prin autoeducație pentru ea, poate nu numai să ajungă la ochlocrație, și în final la tiranie, dar înainte de aceasta, să contribuie la aceea ca puterea să se găsească în mîinile unei elici apărute din întîmplare, căci populația ignoră, în definitiv, pentru cine votează”.

KARL JASPERS (1883—1969)

Din întîmplare sau nu această campanie s-a pornit în timpul vacanțelor și a concediilor, într-o perioadă de provizorat și excese (care de altfel ține de doi ani și jumătate) și se vrea onestă ca o seară de primăvară și corectă ca un gentleman ; într-un soi de democrație care în loc să umble din casă în casă cu deparazitarea moralei și igienizarea conștiinței, se arată turbulentă și metastabilă gata oricînd să se prăbușească, deshidratată, într-un haos și o nouă dictatură, căci dacă e să credem spusele lui Juan Peron care sus-

ține că rezolva mai bine problemele într-o continuă confuzie, „arta politiciii nu este de a governa ordinea ci dezordinea”. Probabil că-n ordine se pricepe toată lumea dar noi numai de dezordine ne ducem lipsă.

Și iată că se apropie noile alegeri. Pentru un parlament cu două camere, original în felul său, care cu o cameră a deputaților în Dealul Mitropoliei (în clădirea fostei MAN) și o cameră a senatului (în fosta sală a plenarelor CC) este mai mult decît de comandat.

Borges, un alt argentinian (unul dintre scriitorii cei mai originali și profunzi) povestește că „e cunoscută între etiopieni, părerea că maimuțele nu vorbesc înadîna pentru ca să nu fie puse să muncească”. Dar același efect se poate obține — în parlament și nu numai — dimpotrivă, vorbind și iar vorbind, mai ales cînd ești mass-mediat, și nespunînd de fapt nimic. Și cînd te gîndești că peste puțin timp vom auzi iar vorbe parlamentare — dezbateri — pentru cine știe ce legi, create de fapt de necesitate, dar multe dintre ele continuînd să existe și după încetarea necesității care le-a dat naștere.

Pentru această putere, legislativul, pînă acum pîrînd a fi guvernat la rîndul lui

de altă „lege” : Ana și Calafă, se vor înfrunta în proximele alegeri un număr „dalmatian” de partide : 101. Campanie electorală care pentru unele partide se rezumă la umflarea pinzelor lor politice cu un vînt violent și mai nociv decît toate deșeurile cu care am fost cadorisiți.

Pentru alegeri prezidențiale candidații potențiali sînt ceva mai puțini, fiecare cu farmecul, zîmbetul și parfumul propriu, dar între care există totuși mici diferențe, așa ca între Paco Rabane și Peco Sălaj. După preselecția semnăturilor strînse probabil că vor fi numărați pe degetele de la o mînă.

Așezînd gluma alături, a guvernarea împotriva Voinței, multmii, mai ales în perioade de criză, de tranziție (sau de provizorat) nu este posibil decît pentru scurt timp. Dar dacă nu se poate guverna mult timp contra poporului, în schimb este mult mai ușor a guvernarea împotriva inteligenței. Oare pentru că cei mai inteligenți cedează ? Orice regim, orice putere chiar și cele mai menoroșite, își găsesc o inteligență asociată care le desăvirșeste opera. S-ar putea anticipa pentru această toamnă un curs bun pentru valuta intelectuală artistică, culturală și chiar sportivă avînd în vedere priza la electoral, acești jolly-jokeri atrăgînd multe voturi pentru partidele din care fac parte. Unii dintre ei însă fac figura unor jălnici bufoni.

Și pentru că natura nu tolerează vidul. În general, iar națiunile pe cel al puterii, în special, în seceta care ne înconjoară vom avea totuși un „aquafresh în trei culori” pentru Camera Deputaților, Senat și Președinție.

Rămîne deocamdată speranța că după 27 septembrie să ne creăm cu adevărat instituțiile și să ne apropiem valorile unui autentic Stat de Drept pînă acum fiind, indiferent de anotimp, doar o Fata Morgana.

Trebuie să ne (re)găsim acca înclinație de a face prezentul, dar mai ales de „a face viitorul” cum spunea Valéry.

Pentru că dacă ai pierdut o dată, nu înseamnă că trebuie să greșești mereu.

23 August 1992.

Mihai Bogdan Lupescu

Dublul proiect al cîmpului de bătaie (III)

Fluxul literar al anilor '60 depinde de forța agenților lui. Descoperirea lor pune sub semnul întrebării realismul primar, acel realism al gradului zero. Explicabil: nici un autor român care se respectă nu privește inert spectacolul social, spectatorul existențial. Cei mai reprezentativi contestă acest spectacol și o fac pe mai multe căi: surprind lipsa de armonie dintre actanți, întorc lumea pe dos, înaintează în gol sau evocă pustiiri, sterilizări, în sfârșit înțeleg să dea iluzia orizontului nevăzut în zarea căreia, de fapt, orice definiție de sine coincide cu o evaziune, cu o falsificare, cu o anihilare.

Asta mi se pare a fi meritul celor mai bune proze semnate de Marin Preda, Nicolae Breban, D. R. Popescu, Nicolae Velea, Radu Cosașu, Augustin Buzura, ca purtători de cuvînt ai acumulărilor epice.

Sub suprafețele înșelătoare există în paginile autorilor amintiți, în grade diferite și cu un regim narativ dispus să acorde o șansă rostirii adevărului, deliberata tendință a omologării biograficului cu nebănuitele sale meandre. Labirintul integrează, primul, un efort deliberat de a ieși din scheme prefabricate, de a lăsa la vedere, o dată cu masca, și insatisfacția impusă de un demers mistificator. Apoi carnavalescul, iscat de același impuls spre trucaj regăsit la D. R. Popescu, la George Bălăiță, la Ștefan Bănulescu, chiar la Radu Cosașu (cu „infracțiunea” proprie coborîrii în zonele pedagogiei erotice). Lumea de lângă noi este cea care este, maculată de absurdități de tot felul. Răspunsul ce i se dă pe cale literară sună fără echivoc. Mărturia sau mărturisirea epică ne echilibrează de absurdul social, „pedepsește” acest abandon în absurd, în cel mai rău caz îl dezvinovățește, cum propune D. R. Popescu în câteva nuvele antologice precum „Păpușa spinzurată” sau în romanul său „Vînăto-

rea regală”, text de referință.

Faptul că asistăm la o invazie de adolescenți în prozele deceniului VII de la Fănuș Neagu la Radu Cosașu, de la D. R. Popescu la Al. Ivăsiuc, de la Nicolae Breban la Sorin Titel, realizează deosebit de exact o intenție ce se precizează: este pusă în execuție intenția smulgerii din eșec a forțelor verosimile, chemate biologic să conserve nolle traiectorii salvatoare din dezastrul compromisiului. Este, cumva, profetică intuiția forța ce va da peste cap dictatura, tulburătoarea ei izbucnire din

1989. Ar fi reușit ele, cele câteva opere definitorii, să modifice întreg peisajul spiritual? Nu știu, pentru că între timp apar și „făcătorii” de romane, cei care știu să asculte „comanda socială” dar care, practic, diluează dramele, se desolidarizează de necesara ficțiune critică, cea neînțelegătoare cu compromisiul cerut de partinici. Afirmarea prin romane-anchetă, prin proze fisurînd iraționalul dictat de putere (vezi ciclul lui Radu Cosașu) lasă loc unui scenariu care chiar dacă sacrifică adevăruri parțiale, numește cu limpezime desfigurarea condiției umane în chermiza totalitarismului, o „chermeză” ce traversează întreaga jumătate a veacului.

Apartine acestui uriaș efort de rezistență la tranzacțional și face senzațională fragmentarea realului, predicția căderii în subsolul social (la N. Breban, la Al. Ivăsiuc, la Bujor Nedelcovici), un început deloc inocent de a separa literarului de politic. De a iniția chiar antagonismul dintre ele pînă la apariția omului frustrat de politic, deposedat de el, fulgerător decăzut de pe puntea onorabilității în noroiul ereziei, al ciudățeniilor, al transgresării oricărei forme de angajament. Nicolae Breban realizează acest tip de literatură cu o „fixație” remarcabilă ce îi conferă, prelungind-o, exemplara rezistență în înfruntarea intimă cu Răul.

Deși sint conștient că în câteva rînduri însuși Nicolae Breban a anulat

partea gravă a discursului său de opozant, el este autorul cu raționamentul cel mai coerent centrat pe suspendarea provizoratului. Soluția aplicată în „Bunavestire”, „Drumul la zid”, „Animale bolnave” se aseamănă cu ecoul la care răspunde și Augustin Buzura (vezi „Refugii”).

Este în tradiția romanului ardelenesc să practice abdicarea stimulatorie în favoarea dramei ce tinde spre ridicol și impas. Să accepte teza „durerii subterane” cînd numai subterana frustrarea de ferocitate și răfuială sensibilitatea oamenilor de rînd.

Revin, la Breban, așadar. Preocuparea sa, mereu nouă, pe care el o propune, se dezice de afirmări didactic-moralizatoare. Breban neagă, o face în felurite moduri, de regulă printr-un personaj care infatuat însă și supărat, exploziv dar și interogativ, precepe pe cît de anarhic, absoarbe contestarea într-o nesfîrșită suită de depersonalizări. Breban este autorul român contemporan care a făcut din depersonalizare calea promiscuă, dizolvantă a răfuiei lui cu comunismul, o răfuială susținută, maladivă, năvălă, complexată, dezinvoltă, ostentativă. În adîncuri, Grobei sau oricare alt bărbat din provincia întrebărilor brebaniene inaugurează un traseu: acceptă, caută singur să se degradeze prin cultivarea celor mai varii subînțeleșuri mutilatoare ca, la capătul lor, să exclame: am coborît pînă jos de tot, e halucinant unde am ajuns, de-acum încolo se va declanșa, introvertită, negarea totală, distrugătoare, crispată, abisală a tot ce a condus coborîrea. Vor fi vizate: familia, iubitele, profesia, școala. Traumele, multiple, trec ca un val, stăruie rezidual **trezirea**. Suprema trezire, a lui Mînta, a lui Grobei, a lui Rogulski, a anticarului Pamfil. O trezire crispată, monstruoasă, necontrolată.

Ceea ce funcționează în tipul acesta de romane este capacitatea de a privi revîrsarea vieții în ritualul ei domestic, ironic transpus în cheie — kitsch, într-o matrimonialitate pervertită de un provincialism insondabil. Metafora ar fi că însuși comunismul caricaturizat din imediata apropiere are darul să își strige încălcătura provincializantă, să-i subordoneze, delurnîndu-le, pasiuni, crezuri, vîrste. Aș zice că nimeni în deceniile din urmă nu a profesat la noi un naturalism mai elevat (în frenesia exploratoare a experiențelor intimității) și nu a încercat să le recupereze printr-un realism fals umil, așezat uimitor, parcă penitent, într-un expresionism sfidător de canoane.

Despre consecința bifurcațiilor recuperatoare, altă dată.

Henri Zalis

povestea vorbei

Completări

Încercam acum doi ani (în „Luceafărul”, nr. 41, 1990) să inventariez diversele moduri în care se făcea referire la actualul președinte, diversele construcții lingvistice prin care acesta era desemnat — în conversația curentă, dar mai ales în presă. Varietatea formulărilor nu era prea mare; cele mai multe aparțineau comentariului politic serios, cu diferențe graduale între stilul oficial și cel al familiarității depreciative. Era totuși vizibilă constituirea citorva tipare ale numirii: prin aluzia la discursurile și sloganurile sale electorale (cuvinte emblematice devenite supranume), prin parafraze la clișeele omagiale ale limbajului de lemn, prin sintagme impersonalizate, jocuri de cuvinte etc.

De atunci, lista s-a îmbogățit, firește, considerabil. Cea mai mare parte din exemplele de mai jos provin din reviste sau rubrici de umor, de satiră politică — mai ales din revista „Cațavencu”, ulterior „Academia Cațavencu” (pe care le voi indica în continuare prin siglele C, respectiv AC). Supranumele cel mai răspîndit a rămas **Emanatul**, care a devenit chiar sursă a unor formații spontane, efemere: derivatul hipocoristic **Emanache** („Contrapunct”, nr. 2, 1992, 15) sau contaminarea aluzivă **Emanacv** („Timpul”, nr. 17, 1991, 8)

— apărută în timpul puciului moscovit din august 1991. Numele real e folosit prin omisiune parțială — de pildă prin reducerea la prenume: „bui măcătoarele rezultate ale vizitei lui Ion în Emiratul Kuweitului” (AC 30, 1992, 4); familiaritatea adresării cu prenumele poate fi negată de transformarea acestuia, prin determinare, într-un fel de titlu nobiliar — parodic însă: **Ion de Oltenița** (C 23, 1991, 7). Conotația balcanică a toponimului e exploatată și altă dată — în construcția **omul din Oltenița** (AC 31, 1992, 8); parafrizarea titlurilor de filme e, de altfel, un procedeu curent al limbajului familiar și argotic. În alt loc („Contrapunct”, nr. 24, 1992, 8) apare **Omul din Rio** — formulă explicabilă strict contextual (prin aluzia la o recentă călătorie) și ilustrînd categoria variațiilor libere, lipsite de pretenția de a se fixa în uz. Un tipar facil — dar tocmai de aceea răspîndit și în conversația curentă — este cel al hipocoristicelor formate de la prenume, cu un plus de familiaritate depreciativă: **Nelu** (AC 8, 1991, 1) și, cu o marcă suplimentară a atmosferei de periferie, **nea Nelu** („nea Nelu e trist, jignit de intelectuali” (AC 4, 1991, 5) — și chiar **Neluțu** (AC 5, 1992, 3). În aceeași serie autohtonă poate să intre și transformarea **nea Jean** („Cotidianul”, nr. 58, 1992, 2), mai mult decît ca o aluzie la spațiul francophon. **Ilici**, în schimb (AC 31, 1992, 5), căruia scurti-

real îi favorizează întrebuintarea curentă, trimite prin valoarea sa conotativă la spațiul rusesc și la istoria comunistă.

Un joc de cuvinte motivat în text stă la baza formulei **Ghinlon Iliescu**, prezentă în mai multe numere ale aceleiași reviste (AC 2, 1991, 8; „Ghinlon Iliescu lovește din nou”, AC, 30, 1992, 8 etc.). Mai puțin inspirate, efemerele **Nelu Pericol** (AC 31, 1992, 8; probabil variantă la desemnarea anterioară) și **Ion Degețel** (C 17, 1991, 1; explicabilă prin stricta referire la un gest contextual) combină prenumele cu o poreclă. Porecle folosite singure, fără suportul unei părți din numele real, sînt mai ales cele care trimit la un tic de comportament: **Zîmbilici** („Zîmbilici nici nu sună așa rău, în fond!” (C 30, 1990 5) sau **Zîmbilică** („Ceaușescul”, nr. 15, 1991, 6). Nota comună aproape tuturor celor de mai sus e minimalizarea și evocarea unor trăsături de comportament și atmosferă socială. Temele politice transpar mai ales în denumirile construite prin parafrază și în care inventivitatea este mai mare. Aluziile consacrate la sloganurile electorale din 1990 nu s-au pierdut, dimpotrivă, s-au fixat, cerînd tot mai puține explicitări (**președintele Soare**, AC 6, 1991, 6, **domnul Consens**,

id. 27, 1992, 3) și îndeplinind tot mai mult funcțiile unor adevărate nume. „**Liniștea noastră** și băieții din spatele lui au avut stil” („Cotidianul”, nr. 35, 1991, 2). Formula obsedantă a discursului post-electoral a trecut chiar printr-un proces de scurtare, ca urmare a deseori repetării: **Președintele Ales — Cel Ales — Alesul**; ajunse în acest punct, denumirile încep să crească la loc, prin noi determinări: **Alesul Majoritar** (AC 21, 1992, 2), **Alesul zîmbitor** (AC 32, 1992, 3).

Perifrazele descriptive ironice care se bazează pe judecăți politice permit o permanentă variație, cu condiția de a păstra cîteva indicii clare, care să permită, în asociere cu informația contextuală, recunoașterea personajului. Foarte mult exploatat a fost, de pildă, tiparul hiperbolic al elogiilor ceaușiste: **cel mai iubit fiu al poporului, cel mai, mult-iubitul, Primul Spectator al țării** (C 12, 1991, 6), **Bărbatu' Țării** („Fraierul român”, nr. 14, 1991, 2). Denumirea reședinței e cuprinsă în formule precum **Titanul de la Cotroceni** (C 29, 1991, 3), **Leul de la Cotroceni** (AC 4, 1991, 2), **bravul cotrocen** (AC 8, 1992, 4), **cotrocenianul președinte** (AC 21, 1992, 2), **pontiful din Cotroceni** („Contrapunct”, nr. 24, 1992, 9) etc. Pentru ilustrarea altor tipare ale desemnării e suficientă, cred, o însușire selectivă, în care ar putea să figureze: **Luminosul**, **Valorosul**; **despotul luminat**, **despotul înțelept**; **deștepteanul I.I.**, **sucesorul Regretaților**, **ultimul președinte viu**, **ultimul „tătic”**, **salvatorul Ion**, **Președintele — Pentru — Liniștea — Noastră**, **Președintele tuturor românilor**, **Președintele tuturor româncelor**, **instituția noastră prezidențială**, **oficialitatea română nr. 1**, **cmanafia nr. 1**, a **Revoluției**, **Omul Numărul Unu al Democrației Originale** etc. Mai mult sau mai puțin reușite, spontane sau cam artificiale, numeroasele variante dovedesc, în orice caz, multă inventivitate și au în genere calitatea de a se păstra în planul intelectual al polemicii politice, fără a recurge la multe dintre tiparele vulgare ale poreclei.

Pe-o stradă pustie,
in golul uman
soarele-i mai tare

GLOSSĂ

Azi dimineață am trecut prin Piața Palatului, prin fața BCU-ului și-am re-trăit imagini și sentimente legate de euforia Revoluției și de deziluzia și sila de după aceea. Citeva clipe m-am simțit lipsit de personalitate ca un embrion acrian pe care l-ar putea anihila oricine cu un simplu gest sau chiar cu un suris. Puteam fi oriunde, era soare și zăpadă murdară și eram singurul trecător in imensitatea mohorâtă a pieții. Solzii noi de aramă ai acoperișului Bibliotecii și reflexele lor mă străbateau, mă iluminau, îmi ciuruiu invizibilitatea lăuntrică, înfinit deziluzionat, într-o stare de voită inferioritate, de lepădare liber consumită. Nimic nu merită să te obosești a-l crede ori măcar a-l descrie. Amorful fără limită, calvar neregizat, sufletele milioaneilor de oameni care-și impută acru și umbra, măsurile rotațiilor cosmice și tunelele calorice lăsate-n urmă de propriile trupuri. Oamenii care se comportă zilnic de parcă ar avea

de parcurs o mie de străzi in orașul dușmanului cu toate că trec pe aceleași străzi pe care nu le-au părăsit din copilărie. Nu întreprind nimic, nu mișcă un deget lingă nici o ușă.

Flexibilitatea tălpii ușurează pământul de-un dram din greutatea lui și simt asta cu aceeași ilogică bucurie cu care privesc in interiorul plicurilor goale inchipuindu-mi tot ce as dori să contină. E un mecanism să curmi oboseala, e o tautologie unghiulară. „Fratele meu opea trecătorii ca să-i felicite că trec” sună un vers pe care l-am scris cindva și pe care mi-l amintesc foarte des cu acel fior pe care ți-l dau lucrurile trăite : într-adevăr îmi pare că am avut un frate care opea trecătorii...

Simpla frază, buricele degetelor, razele de soare piața in care sînt singur...

Lîmpede vis al memorării. Sînt eu îmbrăcat in frate al oricărui trecător, harnic și abil profesionist al meseriei de frate universal.

Constantin Abăluță

(Jurnal anticameleon — 6 ian. 1992)

proză pe calculator de
tudor vasiliu

SUPA DE BROSCĂ
TESTOASĂ
prin
mandat poștal

— sau despre cum au neutralizat soldații broasca blindată precum și despre ce s-a întimplat după aceea —

La analiza cu infraroșii a nopții se puteau vedea soneriile presărate pe cîmp la care insistau înnebuniți greierii uitați pe dinafară. Santinela care își părăsise postul pentru a fuma o țigară cu cineva, spuse: — Știați că o broască țestoasă trăiește două sute de ani? Asta zic și eu supă de experiență.

— Cel mai greu fierb anii de școală — replică cealaltă santinelă care își părăsise și ea postul pentru a fuma țigara comună.

— Dacă insulele Galapagos vor fi atrase in acest război mîrșav, eu unul am să dezertez — vorbi și santinela dușmană sosită in vizită. Pentru că autorul mă numește „santinela” și nu „soldat”, ei bine, eu una am să dezertez.

Doar puștoaica țestoasă tăcea ca o țigară. Ronțăia un fir de iarbă și se gîndea ce fadă e virtutea gătită in carapacea ei de respectabilitate față de supa de imaginație din casa unui soldat.

BUCĂTĂRIA
VIITORULUI

Tavanul din teflon va fi plita principală. Clătitele, ochiurile și fripturile vor fi zvîrlite in sus și așteptate, după frigere, să cadă.

Podușua va fi utilizată ca plită de rezervă. Pentru bagatele. Spre exemplu, gazda va arunca porumb de floricele pe jos. Se vor invita apoi doamne respectabile, cu crinoline pentru captat popocorns.

Pereții vor fi in calcio-vecchio cît mai rezistent pentru a putea servi de răzătoare. Morcovii și țelina, presărați cu praf de scărpinat, vor fi depozitați cît mai aproape de calcio-vecchio.

Cu ajutorul unui furtun, crem-vurștii de robinet vor fi proiectați spre ventilator, pentru porționare.

Specialitatea casei va fi „bucătăreasă amputată cu bunătați”, ceea ce, dacă bucătăreasa se va nimeri tînără și frumoasă, ne va conduce spre un canibalism mult mai rafinat decît bucătăria tradițională.

FRINGHETORUL

— rubrică realizată in colaborare cu publicația „Expres Magazin” —

IOAN NISTOR

Nirvana albaiuliana

ascetice reumatice rafturi din farmacii plingind cu spume de fiere — semn că un verde oraș arendat de istorie pe termen nelimitat dormind pe un moale și trist covor de daci și romani
va putezi într-o zi
ca un măr viermănos și scirbos vizitat de arhanghul morții abaddon : „les hommes sont comme les pommes — lorsqu'on les entasse ils pourrissent”

vineți infricoșați lari și penați cu aripi de ceară neagră ondulină răsucindu-se-n zborul lor putred ca vara la tropice și prăbușindu-se cu un stacojiu și prelung oftat pe muzeul unirii bocit de memorii ancestrale și sfărîmîndu-se asemenea globului de cristal al purității noastre morale

babilonică sinarhie : disperată și isterizantă simfonic a morților ce-alcargă pe străzi cu miinile încruciate pe pieptul împăienjenit al trecutului constituindu-se in diabolice sinedrii poruncind pe un ton cavernos-răgușit morților-vii să urce benevol pe crucile in flăcări ale despletitelor tristelor săcii din grădinile publice lînse de hulpave moluște și lepidoptere

am emanat oare și noi un original ku klux-klan ?

vitrine umflate de prețuri sacose făciad greva feamei la pustii intersecții șoapte de nclunde venite de nimeni auzite comentind o posibilă cădere a guvernului morții cimitir de mașini coapte in centrul urban

gazete picarești in cocleala văzduhului odihnite și de vîntul parcimonios in mișcări citite barda ruginită furată din miinile statuii ecvestre a lui mihal rafe mîrdare dospite pe fringhii de orbul amurg cișmele improșcîndu-și plectiseala lchidă pe galbenul burg iar la margine de oraș ogoare părăsîte strivite nase numai cadavre livide de copii frumoși ca și cel mai frumos inecat al lui marquez

(acesta-i orașul in care m-am spiozurat de amintiri)

toate acestea se infiltrează prin geamul aburit de gînduri thanatice odată cu portocalele decojite și alterate ale stelelor

și solzii palizi de lună in paragina bibliotecii memoriei mele și ard trosnind in fumul de țigară pe care ți-l dau in piept ca pe o țirfă nespălată și oarecare ca pe o fărnăcă elegie strivită in coșul de gunoi al timpului probabil

schelălăitul soneriei la ușă : mama fugită din groapă in-tr-un capot viermănos semănind prea puțin cu lințoliul cumpărat

dintr-o cheznină cu ani-lumină in urmă salutîndu-mă cu „mama mă-sii de viață”

in loc de „bună seara” cînd amenințîndu-mă cu putredu-i deget

că viața mi-am murit-o și moartea mi-am trădat

cînd solicitîndu-mi cu găvanele inundate de lacrimi un tom nins de praf despre nirvana și euthanasie

nu se mai știe dacă mama este eu sau eu sînt mama kirie eleison !

TRAIAN GUMINSKI jr.

Buzele mele

buzele acestea buze de mercenar al vieții au fost crăpate de soare și arse de frig au sorbit lapte și fiere au inghițit noroi și-au scuipat sînge au fost fierbinți ca focul și reci ca gheața au mușcat și-au sărutat au injurat

și-au roștit poeme pline de cîntec au fost roșii ca cîrșele și negre ca smoala, vinete și cenușii au sorbit roua florilor in zori și-au dormit ingropate-n bălegarul grajdurilor noaptea au iubit și-au urit in aceeași măsură. buzele acestea ar fi fericite să trăiască murind lipite de degetul tău cel mic de la mina stingă

TUDOR ION MATREȘU

Căutare

Plinge un cuvînt pe dinlăuntru, Arde țeasta unui verb setos ; Nu mă lași in pielea ta să intru ? O să-ntorc silabele pe dos.

Fierbe o lumină-n adjectiv, Presiuni de mii de cai putere ; In poem voi fi un domn bețiv Ce-și imbată spiritul cu miere.

Crapă substantivele de lună, Nărașă faună cerală ; Fulgeră in spirite și tună, S-a-necat o stea in călimară.

Domnule poet, la vorbitor, Ți-au venit din păsări cinci poeme ; Te mai dor tăcerile, mai dor, Vor cu dragoste să te blesteme.

Te privesc, fecundă indoială, Pune-le pe umeri haină nouă, Cere de păsări, oră matinală, Plouă cu nemărginire plouă...

Te cufundă-n grotle din oră, Treceți inspre nerostiri supuse, Vei găsi in numeral o floră Cu nemărginirile apuse.

O vocală niasă, albă-n plete Singerează pe un colț de stea ; Va veni un inger prin perete Să te-ndemne : cheam-o și pe ea !

In poeme, vezi cum le așezi, Vei avea revoltă ancestrală ; Vor veni euviatele grămezi, Fringe-le voința-n călimară.

Taie drum prin noapte și prin stîncă, Oboseala lor e sîrbătoare ; Vor veni euviatele grămezi Să-ți ofere de pe frunți sudoare.

Arsă și nestinsă căutare, Ochi pe dinlăuntru singerind ; Vor veni poemele cu-o floare Să ți-o pună-n pletele de gînd.

Ruperea zăgazelor

Vorbind despre grafică, vorbim despre un spațiu de cultură. Pentru că, dinre toate genurile artelor plastice, aceasta se situează cel mai aproape de fronișiera cu alte arte. Ea este cea mai curioasă și cea mai aventuroasă în teritoriile cu o aparentă aridă ale sublimărilor poetice sau filosofice. Grafica se insinuează cel mai adesea în magma noțională a universului real și tot ea se vrea o plănă a finiturilor inefabile ale gândului și sentimentelor. În puține dintre

artele concrete destinate văzului se regăsește o atitudine încercată de subiectivitate. De aceea, în modernitate grafica nici nu s-a mai rezumat la simpla ilustrare a unei realități, a unei anumite ambiante. Ea și-a asumat conștient rolul de sondare a universului lăuntric prin rearticularea elementelor dispartate, dar semnificative, ale aparenței obiective în care trăim.

Ion Drăghici aparține acestei spețe de talmăcitori rafinați ai orizontului spiritual cărui îi sintem supuși. Un spațiu al mișcărilor imperceptibile, dar atât de dense, care ne poate nutri și ucide deopotrivă! Strădania artistului este de a-l lua în stăpînire și de a-i da un sens, dacă nu chiar o formă lizibilă, pe care universul obiectiv să o poată reține ulterior ca un reper posibil al său. Pentru ca acest demers re-creator să aibă finalitate, nativității artistice îi este necesar altoiul culturii temeinic însușite în toată cuprinderea ei. Un act de cunoaștere completitudinar nutrit din interogații nesfîrșite, pe care artistul trebuie să-l săvîrșescă cu conștiința călătorului, ce nu acceptă altă rațiune de a fi decît a drumului ce-l are de străbătut.

Un anume dramatism se desprinde din desenele și gravurile lui Ion Drăghici, generat de intensitatea cercetării domeniului ce-l preocupă — poetica lui Augustin Doinaș și spațiul abstract al predestinării umane și al caznei omului de a depăși această condiție. O face cu mijloace simple, concepînd trasee și forme armonios desfășurate în spațiu, chiar

dacă acestea corespund doar unei logici a lor, interioare. Artistul face, în seria sa consacrată legendarului **Mistret cu colți de argint și Vinătorilor regale**, un fel de **anatomie a unui vis**. Evanescenta liniei și transparența planurilor în care sint situate formele, aidoma **agrafito-urilor** de pe pereții pesterilor neolitice, ne indică un artist care își raportează permanent viziunile la un sistem de repere culturale și formale foarte precis. O face cu distincție cărturărească, nu în termeni ilustrativi exteriori și reci, ci cu o tensiune a trăirii lăuntrice bine strunită, dar nu mai puțin evidentă.

Ion Drăghici a trăit, se resimte acest periplu inițial în eseurile sale grafice, în preajma și „în dorul“ discursurilor plastice a doi maeștri ai genului — Octav Grigorescu și Vasile Kazar. Ambele voci se distilează în creația acestui finăr artist, care, iată, la o vîrstă cristalină, rupe zăgazuul crispărilor stilistice și apare la rampă într-o primă expoziție personală („Căminul Artei“ — etaj) de o remarcabilă omogenitate și de un profesionalism ce-i îngăduie o libertate de

mișcare în planul ideilor puțin comună! Dacă mai adăugăm aici și amănuntul că artistul frecventează cu dezinvoltură teritoriile marii literaturi poetice și ale filozofiei, înțelegem de unde își extrage forța simbolistica acestui grafician, lejeritatea cu care articulează formele într-o compoziție, elocința deloc prețioasă, dar cit de rafinată!, a discursului său plastic. În ciclul consacrat poemei lui Doinaș austeritatea spațiilor desenate și puritatea ca de ritual a gesticii și a scenelor imaginate ne-au evocat, pentru o clipă, ceva din eposul și factura desenelor lui Ilfoveanu dintr-o perioadă mai îndepărtată (**Procopius din Cesarea și Akutagawa**). Un alt reper solid și fertil, care îl situează pe Ion Drăghici în falanga celor mai distinse voci din grafica românească actuală. Nu este o afirmație riscată și nici impresionistă, cit determinarea unui conținut artistic de excepție într-o apariție tîrzie, dar pe deplin conturată.

Corneliu Antim

nuzica

repetiție generală

În plin „sezon mort“, cînd porțile instituțiilor muzicale sint ferocate, iar interpretii profesioniști se răsfață într-un ung (și binemeritat) concediu, nevrînd să mai știe că nevoia noastră de muzică nu intră niciodată în vacanță, doi tineri janiști ne-au bucurat sufletele oferînd în dublu recital la Muzeul de Artă, Toma Popovici — elev al Liceului „Dinu Lipatti“ și Marta Târnea — elevă la Liceul „George Enescu“, ambii îndrumați de prof. Ludmila Popișteanu, după un an colar dificil, după recitaluri și prezențe în concursuri și festivaluri de anvergură, sfidînd oboseala și canicula, au continuat studiul intens în lunile de vară, pregătîndu-se, de această dată, pentru concursul de la Sinigaglia — Italia, care le desfășoară în aceste zile. Recitalul lor bucureștean a fost, deci, o repetiție generală pentru această competiție, programul respectînd, întocmai, derularea piecelor propuse în cele două etape ale concursului.

Divers și dificil, repertoriul abordat a nelus opusuri din toate marile epoci și tiluri, axat, cu mici „devieri“, pe lucrările de Bach, Mozart, Rachmaninov și Prokofiev. Debutînd cu Preludiul și Fuga în Fa minor de Bach urmate de partea I din Sonata în Fa major KV 533 de Mozart, Toma Popovici a încheiat prima parte a evoluției sale cu Studiul op. 25 nr. 1 de Chopin, care, într-adevăr, „îl une bine“, permițînd desfășurarea, în voce, a temperamentului său marcat de zbucniri frenetice, masive, puse în valoare în năvalnică scriitură romantică din care nu au lipsit elementele de meditație, prezente în special în introducerea. În partea a doua, Toma Popovici a abordat sonata în Mi minor op. 90 de Beethoven, isor confuză structural, cu atacuri cam lute în forte, compensate însă de frunșetea sevcențelor în piano; cu fiecare nouă lucrare, evoluția tînarului in-

spectaculoasă, Sonata nr. 3 de Prokofiev desfășurîndu-se impetuos, izbucnirile aproape vulcanice alternînd, însă, cu suprafețe de o transparență irizată în jocuri coloristice rafinate, în special în registrul acut, aceleași imbinări în alb-negru regăsiindu-se în Variațiunile pe o temă de Corelli op. 42 de Rachmaninov, dovedînd, încă o dată, siguranță și dezinvoltură tehnică, dar și capacitate de înțelegere a partiturii în planul expresiei. Talentat, muncitor și tenace, Toma Popovici are nevoie, însă, de cit mai multe apariții în public, pentru ca personalitatea sa artistică să capete, realmente, contur și pregnanță.

Sub acest ultim aspect, Marta Târnea are un categoric ascendent, datorită prezenței sale pe podiumul de concert în manifestări de mare finută precum Festivalul Internațional „Dinu Lipatti“ organizat de UNESCO-CNR la Sinaia, anul trecut. Ca și atunci, în acest recital s-a făcut simțit acel „ceva“ care deosebește talentul „născut“ de cel „făcut“ — la 18 ani, Marta Târnea are toate datele unui pianist concertist „de clasă“ — forță, strălucire, profunzime, maturitate, o foarte exactă percepere a specificității stilistice și un tușeu rotund dar consistent. Construcția încheiată, în care mișcarea vocilor s-a țesut cu o logică urmărită consecvent, echilibrul și liniștea bachiană s-au conturat în Preludiul și Fuga în Mi bemol Major, pentru ca, apoi, Sonata în Re Major KV 311 de Mozart să aducă luminozitatea filigranului desenat cu siguranță și claritate. În Studiul op. 38 nr. 8 de Rachmaninov, suprafețele ample, de mare finete expresivă, nuanțate subtil de o sensibilitate aparte, s-au pierdut într-un superb descrescendo final. Partea a doua a programului său a permis reînfrînarea cu Sonata în La minor op. 143 de Schubert, purtînd, în structurile sale acordice, o încărcătură tensionată rezolvată în explozia de lumină și în sevcențele ritmice percutante, pe care interpreta le-a pus în valoare, dîndu-le relief și consistență. Aceeasi imbinare a sevcențelor involburate cu meditația confesivă, specific romantică, a fost prezentă în Kreisleriana op. 16 de Schumann, poate prea amplă (ca minutaj) în raport cu restul programului. Trei secțiuni din „Sarcasme“ op. 17 de Prokofiev, lucrare mult cîntată de tînăra pianistă în aparițiile sale anterioare, au încheiat recitalul în arcuri nervoase, incisive, alternînd cu arpeggieri „mușcate“ în nuanțe estomate, creînd o imagerie mozaicată, de mare efect.

Două ore de muzică bună, în interpretarea unor tineri cărora acum, le ținem pumnii pentru reușita în concurs, mulțumindu-le, totodată, pentru această „repetiție generală“ anunțînd, discret, apropiata deschidere a stagiunii.

parțial color

Gogoși înfuriate

Televiziunea noastră, pentru puțină vreme liberă, deși nu ne amintim exact perioada aceea, după ce operează cu omisiuni, se completează cu exaltări. De cînd a revenit în atenția națiunii „Studioul electoral“, asistăm la o defilare zgomotoasă de partide și partizani, cu steagul în vînt desfășurat, cu devize, cu **revindicări**, vorba marțianului, cu comutări regionale, de parcă ar conta pe amnezia noastră programată. Ceea ce ne intrigă cel mai mult acum e schimbarea la față a unora și verticalitatea de ceară a altora, încît îți vine să-i trimiți între luminări. Firește, pentru a se mai lumina la minte, înainte de pasul ce urmează să-l bată. Că Dumitrașcu nu mai surprinde pe nimeni, în demagogia sa planctară, e deja o tautologie. Că Văcaru, ispitit ea întotdeauna de microfoane, se aruncă din lac în puț, pentru a spori numărul batracienilor, e la mintea lui Birlădeanu. Nimic schimbat în cei doi ani de pălăvrăgeală în cele două camere cu stururile putrede. Și totuși, inițiativa unui partid, ieșit din mantaua romană, de a-și mai petici reputația, apelînd la rezerva de cadre, stîrnete nu admirația, cum ar putea crede juna Rodica, în expansiunile sale erotice, ci amuzamentul general. Sprijinatorii de sînge ai președintelui, după ce au întîrziat legi și decrete, după ce au terfelit aspirațiile decembriste, după ce au încropit o constituție șubredă, ies acum la rampă ca

de promisiuni. Mai ieri, împingeau pe postul național un țaran sărac cu duhul, care, nici mai mult, nici mai puțin, promitea semenilor săi trandafirii tractoare pe toate ogoarele. Poate scoase dintr-un desag al jucăriilor căci, în ceea ce privește producția propriu-zisă, știirile sint alarmante. Cu vreo cîteva zile în urmă, un alt tirozaliu nu s-a sfiit să-și răcească gura și să încinte electoratul cu tot felul de gogoși. Dacă vor primi voturi suficiente, fedesceniștii vor împroprietări țaranii cu cinci ha de pădure, vor reda pămîntul bisericilor și mănăstirilor, vor scuti de unele impozite pe cei din zonele colinare, vor înlesni împrumuturi, vor facilita unele servicii etc., etc. Dacă tot s-a răzlejit pe calea gogoseriilor, de ce n-a oferit și produse agricole în vreme de secetă, apă pentru irigații, must în struguri, tîrie în prune și aur în nisipuri? Doar nu-l costa nimic. Acum, cînd pare să le fi ajuns cuțitul (cu care au împărțit bucatele!) la os, tirozaliu domnului Iliescu se zbat ca peștii pe uscat și promit cîte-n lună și cîte-n stele. Ca și cum țărăniștii, liberalii și pachistii au dus țara la ruină, fiindcă ei au guvernat-o. Împotriva acestora au avut mereu un dinte, dar, pentru frații lor, fesceniștii, au căpătat deja doi. Ori de cîte ori apare cineva din anturajul lui Văcaru și compania sa pe micul ecran, tună și fulgeră împotriva trădătorilor. Deplasarea acestora spre centru-dreapta e privită ca o părăsire a principiilor decembriste. Ei nu simt că, lunecîndu-le pămîntul de sub picioare, sint captați spre stînga-roșie, unde d.d.-ul (adică diversiunea și demagogia) a creat monștri. Altfel spus, ei lovesc și tot ei țipă, fiind gata, asemenea unui personaj levantin, să muște din propriul trup, dacă această ultimă soluție le-ar mai putea salva prestigiul. Siretlicurile la care recurg cu stîngăcie sint deja locuri comune în istoria ultimelor decenii. Turlea, Ninosu, Marțian, Solcanu fierb deja în suc propriu, profitînd de criza uleiului, la care, firește, și-au adus și ei o contribuție însemnată.

Marius Tupan

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Un zîmbet din Amsterdam ne oferă profesorul
Sorin Alexandrescu

Mircea Radu Iacoban,
Nedumerit în Atlantida

Nu e nici Socrate, nici Diogene
cîinele, nici Platon.
E Dumitru Solomon !

Colocviu estival despre poezie acum zece ani. Participă :
Dorin Tudoran, Marius Robescu și Mircea Dinescu

Goethe: aforisme

Dacă ai numai atîta libertate cîtă îți
trebuie ca să poți trăi sănătos și să-ți
poți face meseria, și destul, și lucrul
ăsta îl poate avea ușor oricine.

...toți sintem liberi numai dacă înde-
plinim anumite condiții ce ni se pun.

Nici un poet n-a cunoscut vreodată
caracterele istorice pe care le-a zugră-
vit ; și, dacă le-ar fi cunoscut, cu greu
s-ar fi putut folosi așa de ele. Poetul tre-
buie să știe ce efecte vrea să scoată și,
în funcție de aceasta, să adapteze na-
tura caracterelor sale.

La ce ar mai sluji poezii dacă ei
n-ar face decît să repete ceea ce scriu
istoricii ? Poetul e dator să meargă mai
departe și să ne dea, dacă e cu puțință,
ceva mai bun, mai înalt. Caracterele
descrise de Sofocle au în ele, toate, cite
ceva din sufletul sublim al marelui
poet, tot așa cum se întîmplă și cu
caracterele lui Shakespeare. Așa e bine
și așa trebuie să se procedeze. Ba Sha-
kpeare merge chiar mai departe și
face din romanii săi niște englezi. Și
asta pe bună dreptate, pentru că altfel
națiunea lui nu l-ar fi înțeles.

...grecii au fost la înălțime, întrucît
puneau mai puțin preț pe fidelitatea
unui fapt istoric decît pe interpretarea
pe care i-o dădea poetul.

...nu există nimic în afara noastră,
nimic care să nu fie în același timp și
în noi.

Omenirea are nevoie de ceva pozitiv,
care să-i fie transmis din generație în
generație, și ar fi nespun de bine dacă
acest „pozitiv” ar fi în același timp
și ceea ce e bun și adevărat.

...lumea n-ar putea să existe dacă
n-ar fi atît de simplă.

A-ți spune direct și brutal părerea nu
e scuzabil și nici nimerit decît atunci
cînd ai dreptate absolută.

Femeile (...) sint talere de argint în
care noi punem mere de aur.

E nevoie că adevărul să fie mereu
repetat, pentru că și eroarea e susținută,
și propovăduită mereu și mereu, și anu-
me nu numai de unul sau de altul, ci
de foarte mulți.

De multe ori adevărul și eroarea sint
propovăduite laolaltă, preferîndu-se
totuși aceasta din urmă.

Ca să scrii pentru teatru, (...) nu e
un lucru obișnuit, și cine nu se pricepe
așa cum trebuie să se lase mai bine
păgubaș. Fiecare își închipuie că un
subiect interesant e tot atît de intere-
sant și pe scenă. Nicidecum ! Sint
lucruri pe care le citești și pe care ți
le închipui cu plăcere, dar dacă le a-
duci pe scenă arată cu totul altfel și
ceea ce ne încîntase la citit poate să nu
mai facă nici o impresie pe scenă.

A scrie pentru teatru e un meșteșug
pe care trebuie să-l stăpînești bine și
care mai îți cere neapărat și talen.
Amîndouă calitățile le întîlnești rar
laolaltă și, dacă nu sint reunite, cu greu
poți scoate ceva frumos la lumină.

Tot ce e mare și înțelept e de găsit
numai în sinul minorității.

Nu e destul să ai talent : e nevoie de
mai mult ca să devii înțelept : mai tre-
buie în afară de asta să și trăiești în
condiții superioare : ca să ai prilejul
să te uiți în cărțile marilor personali-
tăți ale vremii și să participi și tu la
acest joc, la cîștig și la pagubă.

...pămîntul, clipa, felul hranei și ocu-
pația contribuie toate la formarea carac-
terului unui popor.

...cît de măreț e adevărul atunci cînd
cineva îndrăznește să-l spună în față.

...numai talentul înnăscut știe ce tre-
buie cu adevărat să facă, pe cînd toți
ceilalți o apucă mai mult sau mai pu-
țin pe căi greșite.

Cînd îmbătrînește, omul are altă
concepție despre lucrurile lumesti decît
a avut odinioară, în tinerețe.

Principalul e ca omul să învețe să se
stăpînească.

...în artă și în poezie personalitatea
înseamnă totul.

...ca să recunoști și să respecti o mare
personalitate trebuie să însemni tu în-
suși ceva.

Talentul muzical (...) poate să se ma-
nifeste cel dintîi, întrucît muzica e ceva
înnăscut, ceva inerent firii omului, ceva
care nu are nevoie de prea multă hra-
nă dinafară și nici de experiența pe
care o dă viața.

In românește de
D. St. Rădulescu

În Spania a apărut de curând un volum al scriitorului, filozofului și sociologului Francisco Ayala în care acesta își deapănă amintirile de pe vremea Războiului civil spaniol, când se afla refugiat în America de Sud.

În acest opus el pune în lumină un mare număr de portrete ale unor personalități cunoscute de el atât în Spania, cât și în Brazilia, Argentina și Puerto Rico, realizând o galerie impresionantă prin bogăția umană și intelectuală a profilurilor prezentate într-o proză clasică și cu multă substanță.

Printre cei cărora Francisco Ayala le-a acordat un spațiu mai mare, cititorul întâlnește pe dramaturgul catalan Jacinto Grau.

Încam să fi măritată, vrei să mă iei de soț? Și în timp ce ea, surprinsă, își încrunta sprincenele, cavalerul nostru mai adaugă, pe un ton de mare euceritor:

— Nici nu știi, dragă fată, ce ai pierde dacă m-ai refuza.

Lucrul cel mai penibil din toate acestea era că bietul om nu găsea un mijloc potrivit — nici măcar nepotrivit — pentru a-și câștiga existența. Suferea mult, cu venituri din scris care îi veneau la intervale dispartate și în valori insuficiente, astfel că scriitorul supraviețuia într-o veșnică nesiguranță. Cu toate acestea, chiar întâmplările cele mai supărătoare din viața lui căpătau un aspect bonom în discuțiile dintre prieteni.

Într-o zi de sâmbătă, aflându-se singur în casă, cineva sună la ușa apartamentului său: era un hoț care, cu revolverul în mână, îi pretinse toți banii din portofel. Scriitorul își goli în mâinile tâlharului puținul pe care îl avea; însă când acesta porni cu mica lui pradă pe scări în jos, Grau, guraliv îi spune că, fiind sâmbătă și neavând la cine apela, el și cu soția lui, vor rămâne nemîncați, acum la sfârșit de săptămână. Și hoțul, îndușos, se înapoie și-i oferă lui Grau cîțiva pesos. Comentariul prietenilor: „Grau îl tapează pînă și pe propriul său hoț“.

Și în final după mici întâmplări, Francisco Ayala îl vede în felul următor pe Don Jacinto, eroul nostru:

«Însă iată că acest personaj, dramaturg talentat dar atât de luat în glumă și în bătaie de joc, era un om dintr-o bucată, care a înfruntat moartea cu o admirabilă seninătate.

A murit în anul 1958, pe cînd eu nu mai locuiam la Buenos Aires.

La început îmi ajunseser zvonul că s-ar fi sinucis.

Nu era adevărat, însă știrea aceasta falsă mă pusese pe gînduri; o sinucidere este un lucru prea serios.

Mai tîrziu am aflat că Grau murise bolnav; însă mi s-au dat detalii și am aflat că în ultimele clipe ale vieții sale a avut o atitudine de filozof stoic, acceptînd inevitabilul cu demnitate, împăcat și chiar încurajîndu-i pe cei care se aflau în jurul său.

Cît este de adevărat că înnăscuta calitate a fiecăruia se poate vedea doar în clipa aceasta care a fost denumită cea a adevărului!

Jacinto Grau, personajul comic și obiect de atîta deriziune, era în străfundul său o figură patetică, plină de interioră măreție și de dureroasă înălțime morală».

Prezentare și traducere de
Ezra Alhasid

FRANCISCO AYALA

Isprăvile unui dramaturg

«Jacinto Grau era un poznaș. În recurile literare de la Madrid, și apoi cele de la Buenos Aires, numele său a evitat.

Aș fi excesiv de nedrept să atribuim caracterului și felului de a fi al auto-ului faptul că operele sale teatrale — re, de la bun început trebuie să spunem că tratează teme nobile, au fost ungate de pe scenele spaniole.

Această dramă este datorată, și suficient explicată, de gustul modest ce predomină pe vremea aceea în lumea scriitorilor și prin calitatea publicului care aplauda distribuțiile. Ricardo Grau, critic reputat și prieten bun cu el, protesta deseori cu indignare deîmpînind destinul nefast al creației dramaturgului. Destin nefast — trebuie să spunem — cu atât mai patetic în vîd, cu cît el contrazicea enorma și vinovata vanitate a eroului nostru, simțită care, aparținea totuși unei ființe de cea mai inocentă bunătate. Cu toate acestea, era o figură bufă, un pilog pe care toată lumea căuta să-l uite. Aceasta era atmosfera ce îl înconjură cînd eu l-am cunoscut la Madrid înaintea Războiului civil».

«În timpul acestui Război, și pe vremea cînd eu lucram la Ministerul Afacerilor Străine, Grau obținuse, mulțumită insistenței sale și a prietenilor săi, în special al lui Baeza, ca Guvernul să-l trimită în calitate de însărcinăt de afaceri, sau de ambasador, în Republica Panama, iar primul său deplasament acolo, în clipa depunerii scrisorilor de acreditare, a fost de a aduce la noștința acelor autorități că el obișnuia, indiferent în ce țară s-ar fi aflat, frecvențe toate spectacolele de teatru și operă numai dacă personalul minin, în afara meritelor lor profesionale, erau și foarte frumoase și atractive; motiv pentru care el cerea sfat și ajutor. Nu știu dacă faima sa de poznaș precedea sau nu prezentării opuselor de acreditare, însă sînt sigur că neobișnuita lui doleanță a fost dusă la cunoștința autorităților din Spania sub o formă de amuzante rețete».

«Unul din aspectele de viață ale bu-ului nostru don Jacinto, a fost acela al obsesiei formelor umane, predilecție care răuvoitorii o socoteau a fi doar

o simplă paradă a vanității, transferată de pe cîmpul literar pe cel erotic.

Și asupra acestui aspect al caracterului său abundă anecdotele.

Emigrat după Război, la fel ca mine, la Buenos Aires, Don Jacinto fusese nevoit să participe la un congres al scriitorilor, la Santiago de Chile, la care eu, în schimb, nu putusem să fiu de față. La înapoiere, congresiștii povesteau la nesfîrșit despre isprăvile verbale ale donjuanescului dramaturg.

Pe criticul chilian Ricardo Latham, Grau îl întrebă la un moment dat:

— Dragă Ricardo, te rog ascultă-mă. Femeile chiliene au faima de a fi admirabile; însă eu, și sînt sincer, nu văd că ar fi, deoarece pînă acum... „Da, don Jacinto — îi replică Latham; femeile chiliene sînt admirabile. Mai greu stau lucrurile cu dumneata“.

Fiindu-i cunoscută mania, acolo, la congres, don Jacinto fusese obiectul unei farse.

Se aștepta sosirea unei doamne uruguayene, tînără și frumoasă, care trecuse deja prin trei căsătorii și despre care numai lucruri de laudă nu se povesteau. Poznașii îl preveniră:

— Fii atent, don Jacinto. Peste cîteva minute va veni poeta Cutare, femeie foarte frumoasă. Și cum dumneata ești un om teribil, te rog să ai în vedere, te rugăm, că este vorba de o domnișoară rușinoasă la culme, descendentă dintr-o familie cu tradiții foarte conservatoare. Caută să fii reținut la vorbă și gesturi.

Imediat ce femeia îi fu prezentată, și pentru veselia celor care pregătiseră scena, primul lucru ce ieși din gura lui Grau sună cam așa:

— Așadar, prea frumoasă domnișoară, avînd în vedere că încă nu știi ce

moda, altfel

KUNDERA: „a doua jumătate de pafață“

(continuare din numărul trecut)

«Este important să accentuăm că aceste speciale pseudo-revoluții, importate din Rusia și realizate sub protecția armatei și a poliției, au fost pline de psihologie autentică revoluționară și aderenții lor le-au experimentat cu mare patos, entuziasm, credință ilogică într-o lume absolut nouă. Poetii s-au găsit ei înșiși în avanscena pentru ultima dată. Au crezut că își jucau partea obișnuită în glorioasă dramă europeană și n-au avut nici cea mai mică suspiciune pentru faptul că directorul teatrului a schimbat programul în ultimul moment substituindu-l cu o farsă trivială.

Am fost martorul acestei ere „governate mină în mină de călău și de poet“ de foarte de aproape. Lam auzit pe mult admiratul meu poet francez Paul Eluard repudiîndu-l public și cu ceremonialitate pe prietenul său praghez trimis de justiția stalinistă la spînzurătoare. Acest episod (am scris despre el în Cartea risului și a uitării) m-a izbit ca o traumă: cînd un executor ucide, acest lucru este în cele din urmă normal; dar cînd un poet (și încă un mare poet) îi cîntă în acompaniament, întregul sistem de valori pe care l-am considerat sacrosant a fost deodată distrus. Nimic nu mai este sigur. Totul devine problematic, chestionabil, subiect de analiză și îndoială: Progres și Revoluție, Tinerete, Maternitate. Chiar și Omul. Și de asemenea, Poetul. Am văzut în fața mea o lume de valori zdruncinate, distruse și troptat, troptat, peste mulți ani, chipul lui Jaromil, al mamei și al lubricilor sale au căpătat formă în mîntea mea.

Nu spuneți că Jaromil e un poet rău! Aceasta ar fi o explicație prea ieftină a povestirii vieții sale! Jaromil este un poet talentat, cu o mare imaginație și simțire. Și e un tînăr sensibil. Bineînțeles, el e și monstru. Dar monstruozitatea sa e conținută potențial în fiecare dintre noi. Se află în mine. În tine. În Rimbaud. În Shelley. În Hugo. În toți tinerii, din toate perioadele și regimurile. Jaromil nu este un produs al comunismului. Comunismul numai a iluminat o alt fel de parte ascunsă, a eliberat ceva care în circumstanțe diferite pur și simplu ar fi dormit în pace.

Chiar dacă povestea lui Jaromil și a mamei sale are loc într-o perioadă istorică specifică care este portretizată veridic (fără nici cea mai ușoară intenție satirică) scopul meu nu a fost acela de a descrie o perioadă. „Noi nu am ales acea epocă pentru că am fost interesați în ea de dragul ei, ci pentru că părea să ofere o capcană excelentă în care să fie prinși Rimbaud și Lermontov, lirism și tinerete.“ Cu alte cuvinte: pentru un romancier, o situație istorică dată este un laborator antropologic în care el explozează chestiunea sa de bază: Ce este existența umană? În cazul acestui roman, mai multe întrebări se prezintă singure: Ce este atitudinea lirică? Ce este tineretea? Ce rol misterios joacă o mamă în formarea universului liric al unui tînăr? Și dacă tineretea este timpul inexperienței, care este legătura dintre inexperiență și dorul pentru absolut? Sau între dorul pentru absolut și feroarea revoluționară? Și cum atitudinea lirică se relevă pe sine în dragoste? Există „forme lirice“ ale dragostei? Și așa mai departe...

Romanul, desigur, nu răspunde la nici una dintre aceste întrebări. Întrebările sînt deja un răspuns prin ele însele, pentru că așa cum a formulat Heidegger: esența omului are forma unei întrebări.

Corina Cristea

RIB INTERNATIONAL S.R.L.
Ind. Magheru 1-3, et.5 BUCUREȘTI, Tel:151.930, Telex:10.557, Fax:120.968

VĂ OFERĂ EN-GROS URMĂTOARELE PRODUSE DIN IMPORT:

DIN REPUBLICA FEDERATIVĂ CEAHĂ ȘI SLOVACĂ, ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU ROMÂNIA:

- GAMĂ COMPLETĂ DE OBIECTE DIN STICLA ȘI CRISTAL BOHEMIAN, ÎNCLUSIV CORPURI DE ILUMINAT.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DE MENAJ DIN STICLA TERMOREZISTENTĂ.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DIN PORTELAN

GAMĂ COMPLETĂ DE PRODUSE DIN MATERIAL PLASTIC. (FETE DE MASĂ, PUNGI SACI ETC.)

- MERCERIE
- PĂPĂRIE
- RECHIZITE ȘCOLARE ETC.

PREȚURI AVANTAJOASE
LIVRARE RAPIDĂ

MARELE DASH

Către începutul toamnei anului 1951, o dubă care transporta niște deținuți la penitenciarul federal din Ashland (Kentucky) a suferit o pană și s-a oprit în New Jersey, vizavi de un liceu. Cum ocazii stîrnesc de obicei curiozitatea tinerilor, băieții și fetele au ieșit să-i privească pe misterioșii pasageri ai vehiculului poliției new-york-eze. Interesul lor s-a îndreptat mai ales către Fred Field, bărbat frumos și distins, toți punîndu-și întrebarea ce crimă o fi comis. Nimeni însă nu-i dădea atenție bătrînului slăbănog, cu ochelari și mustață stufoasă, așezat lângă el. Acesta era Dashiell Hammett, unul dintre scriitorii americani celebri, admirat altădată și pentru eleganța lui desăvîrșită, ținuta mîndră și figura de star cinematografic. Semăna cu William Powell, interpretul modernului Nick, gentleman-detectiv, croul faimosului său roman polițist, *The thin man* („Omul zvelt”), la originea a șase filme și nenumărate seriale de televiziune. Hammett se aflase cîndva în primul plan al vieții literare americane; chemat la Hollywood, unde studiourile M.G.M. și Warner Bros îi plăteau sume fabuloase ca să scrie scenariu pentru ele, se instalase într-un apartament somptuos din hotelul Beverly Wilshirs și dădea recepții după recepții. Restaurantul „21” îi ținea o masă rezervată permanent; pilea în compania lui Faulkner, cu care era bun prieten; veniturile sale anuale întreceau 80.000 de dolari. Scrisese, pe lângă nenumărate nuvele, romanele *Recoltă roșie* (1929), *Singe blestemat* (1929), *Șoiul maltez* (1930), *Cheia de cristal* (1931), *Omul zvelt* (1934), schimbînd fața literaturii polițiste și dăruind genului o demnitate literară la care nu ajunsese pînă atunci niciodată. Gide găsea că Hammett e un scriitor tot așa de bun ca Balzac.

Cum devenise pensionarul închisorii din Ashland? Ca și Field, descendent al familiei magnaților Vanderbilt, încasase o condamnare politică, șase luni bune la răcoare, pentru insultă adusă instanței judecătorești, așa fiind calificat refuzul lui de a divulga numele celor care subscriseseră fondurile asociației, *Congresul drepturilor civice*. Era o grupare destinată să furnizeze cauțiunea reclamată de tribunal, pentru punerea în libertate a inculpaților comuniști și sindicaliști. Hammett și Field se numărau printre cei cinci administratori ai fondurilor asociației. Acestea permiseseră eliberarea sub cauțiune a conducătorilor partidului comunist american, acuzați în iulie 1948 de complot pentru răsturnarea guvernămintului Statelor Unite cu mijloace violente. Trei ani mai tîrziu, cînd procesul a ajuns în fața Curții Sîpreme, patru inculpați nu s-au mai prezentat. Atunci fură chemați deponenții cauțiunii să răspundă pentru actul de insubordonare al absenților. A divulga numele reclamate de judecător însemna a supune represivii polițiste mulțimea oamenilor amărîți care contribuiseră la strîngerea fondului (unii neavînd nici măcar cetățenie americană și riscînd să fie expulzați). Hammett putea declara că nu-și amintește cine erau deponenții, ceea ce corespundea și adevărului, dat fiind numărul lor mare. Dar o asemenea soluție îi repugna, echivalînd cu o lașitate și o încălcare a cuvîntului de onoare dat (administratorii se angajaseră să păstreze secretul provenienței banilor adunați).

Diane Johnson, care a scris, în 1983, o nouă biografie a lui Dashiell Hammett, după cîteva altele apărute anterior, își începe cu acest moment istorisirea vieții scriitorului. Ne stîrnește astfel curiozitatea să aflăm cine a fost omul îmbătrînit (avea 57 de ani la data condamnării), însărcinat doar cu îngrijirea latrinelor și spălătul podelelor, fiindcă nu era prea sănătos pentru a presta alte munci mai grele, utilizat și ca ajutor-bibliotecar întrucît avea oricum o legătură cu cărțile, vrem să știm ce viață a dus el după eliberare pînă în 1961, cînd a murit.

În buna tradiție biografică anglo-saxonă, autoarea strînge o impresionantă

VIETI NEPARALELE

informație despre Dashiell Hammett, obține concursul Lillianei Hellman, prietena lui apropiată, care i-a permis să consulte corespondența lor intimă, le interoghează pe fiicele scriitorului, Mary și Jo, se adresează amicilor săi, rudelor și camarazilor de armă. Nu se mulțumește cu atât. Răscolește dosarele F.B.I.-ului și citește consemnările greșierului de la procesul autorului, urmărește reacțiile presei și **Comisiei pentru cercetarea activităților anti-americane**.

Reușește astfel să reconstituie sobru, amănunțit și exact viața omului care a inventat stilul de narațiune „hard-boiled”, și al „polarului negru”. E ajutat și de dramatismul acestei existențe și al puternicei personalități aflate în centrul ei.

Dashiell Hammett s-a născut în 1894 la Saint-Marys, un fund de provincie pierdut, unde bunicul său cultiva tutun. Nevoind să fie și el agricultor, tatăl scriitorului a luat drumul orașului. A exercitat tot telul de meserii la Baltimore, vînzător, taxator de autobuz, contramaistru într-o lăcătușerie. Dashiell a părăsit la șaisprezece ani liceul ca să intre în birourile Companiei de Cale Ferată: s-a angajat apoi la vestita agenție detectivă Pinkerton, unde a luat contact nemijlocit cu mediile delinvente. Hammett făcea mult caz de experiența sa criminalistică reală. Și-a bătut joc adesea de cei care scriau literatură polițistă, fără să știe că amprentele digitale, lăsate pe pielea victi-

mei, nu sînt mai niciodată relevante. Ignoara apoi și alte lucruri elementare. De pildă, că înfășurînd arma crimei într-o batistă, ai toate șansele să ștergi orice urmă rămasă pe respectivul obiect. Nu se poate vedea nimic la lumina unui foc de pușcă, acesta te orbește. Pistolul prevăzută cu silențios face tot atîta zgomot ca oricare altul. O autopsie stabilește foarte aproximativ ora decesului ș.a.m.d.

Hammett și-a făcut mîna de scriitor întîi ca agent publicitar pe lînga un bijutier. A devenit apoi colaboratorul asidu al colecției de „pulp” *Black Mask*, istorisindu-și aici diverse aventuri prin care trece, cînd lucra pentru agenția Pinkerton. L-a inventat astfel pe Op, anchetatorul marunțel, rubicond, cinic și blazat, în slujba firmei „Continental Operative”, de unde numele. Al doilea erou, în care Hammett va pune și mai mult din el însuși, a fost Sam Spade, tot un „dur”; dar dublat de o nevoie justițiară profundă și o rectitudine morală netranzațională. E o variantă a lui Don Quijote, adoptată metropolei moderne și junglei ei de asfalt. Romanele i au adus lui Hammett gloria, întărindu-l în credințele scriitoricești. Pînă atunci cam trăsesse diacul de coadă înrolat la intrarea Statelor Unite în primul război mondial, a făcut o grupă rea, care era să-i pună capăt vieții. În spital, unde a stat internat, s-a descoperit că suferea de o veche tuberculoză. Fragilitatea sănătății l-a

obligat să abandoneze munca de anchetator al agenției Pinkerton și să caute să-și cîștige existența prin scris. Se și căsătorise între timp, devenind tatăl a două fete. Prin 1927, controalele medicale îl declaraseră total invalid, din cauza plămînilor măcinați de fizie. A avut momente, cînd se credea că e sfîrșit, doctorii îi recomandaseră să stea despărțit de nevastă și copii, ca să nu le transmită și lor boala. Odată cu gloria a venit și vîndecarea miraculoasă. Marele crah economic din anii '30 a însemnat, dimpotrivă, pentru el, începutul unei epoci de opulență și viață frenetică. Relația cu Lillian Hellman a introdus în existența lui marea iubire, cimentată și de o camaraderie artistică fără fisuri. Din 1931, Hammett a trăit despărțit de soția sa, iar în 1940 a obținut și divorțul. Nu s-a căsătorit însă cu Lillian, deși legătura lor quasi-conjugală a durat pînă la sfîrșitul vieții lui. Continua să-i scrie lui Josie, considerînd-o tot D-na Hammett, o vizită și avea grijă de cele două fete, care-l iubeau nebunește. Prin oricîte crize a trecut (Dashiell mai călca pe alături, fiind mereu amator de prostituate, în special negrese și asiatice) afecțiunea lor s-a păstrat.

Treizeci de ani după ziua cînd a început dragostea dintre ei, Lillian a conceput și bătut la mașina un text prin care semnatarul mulțumea cerului că i a dăruit o asemenea iubire tară pereche și cerea iertare pentru a nu fi știut totdeauna să o prețuiască așa cum merita. Hammett muribund, a citit hîtia și, zîmbind, și a așternut imediat iscăltura la capătul declarației.

În 1933 încheiase romanul *Omul zvelt* și mai avea șaptesprezece ani de trăit. Cu o disciplină a muncii, moștenită din familia lui nevoiașă, se așeza zilnic în fața mașinii de scris, ca să redacteze următoarea carte. Dar ea, n-a luat naștere niciodată, oricît s-a chinat Hammett. Așternea pe hîrtie cîteva rînduri și apoi le ștergea. Se culca devreme, ca să se trezească a doua zi cu capul limpede, schimba hîrtia, mașina, angaja o secretară, nimic nu ieșea. A mințit șaptesprezece ani că lucrează la un roman, al cărui titlu și subiect erau mereu altele. Hammett s-a apucat să bea, a căzut pe ultima treaptă a alcoolismului, a fost transportat la spital într-o criză de delirium tremens. Cînd a aflat că nu mai are mult de trăit, ducînd o așa, a încetat brusc să mai pună o picătură de whisky în gură. Cu o voință de fier a reușit să-și revină pînă acolo încît să fie acceptat drept voluntar, atunci cînd Statele Unite au declarat război Axei și el avea 47 de ani. A făcut campania pe frontul japonez, în insulele Aleutii unde instruia radiotelegrafii tineri și a căpătat tresa de sergent major, împreună cu o decorație, la demobilizare F.B.I.-ul îl ținea sub observație și suspekta angajarea lui în armată, fiindcă prezența scriitorului printre administratorii fondului asociației **Congresul drepturilor civice** n-a fost întâmplătoare. Hammett a de-lășurat o aprinsă activitate politico-smdică la Hollywood, era în fruntea a numeroase ligi și comitete de sîngă, se număra printre membrii partidului comunist. Cînd judecătorul Ryan l-a trimis în pușcărie, au apărut îndată hienele gazetărești care să tabere asupra lui și să reproșeze președintelui Eisenhower că-i gustă cărțile, așa cum declarase. N-a neglijat să intre în acțiune și fiscalul, reclamînd de la el 163.286, 46 dolari. I-au pus, ca urmare, sechestrul pe toate drepturile de autor. Hammett a rămas sărac ca degerul. După revenirea din detenție nu mai putea contra decât pe 78,75 dolari lunar, pensia la care avea drept ca fost combatant. Trebuia să-și tragă zilele, cu ce-l împumutau pretenții, Lillian Hellman a născocit o minciună, că are imperios nevoie de sfaturile lui literare, ca să accepte mutarea în apartamentul ei și îngrijirile elementare pînă cînd cancerul pulmonar, care-l rodea, și-a spus cuvîntul definitiv.

Ov. S. Crohmalnicu

Diane Johnson - *Dashiell Hammett: Une vie*, Biographies Payot, Paris 1989